

«Ne Yapmalı» Üzerine Düşünceler -II-

LENİNİZM'İN SİSTEMATİĞİ

I. DEVRİMCİ EYLEM VE YAKLAŞIM ÜZERİNE

Bazı eserlerde Lenin'in parti çözümü, neredeyse olağan bir sonuçmuş gibi anlatılır. Öyle ki, buradan kalkarak, Lenin'in «doğru olanı» yaptığı, en «makûl şekilde» davrandığı; ona karşı çıkanların ise açıkça yanlış yaptıkları, hattâ bu denli apaçık gerekçelere rağmen ısrarla karşı tavır almalarının sinirlendirici bir aptallık olduğu söylenebilir.

Böylece bizim basitçe «anladığımız» sorunun niçin çağında bu kadar zor ve çözülmemiş gibi görüldüğüne hayret edebiliriz.

Böyle bir duyguya kapılmak, başkalarının cevabını bulamadıkları bir sorunun çözümünü bilen her insana vergidir. Örneğin, yıllardan beri okuyup yazan bir kişi, daha henüz bu işe başlayan birinin başlangıçtaki bocalamalarını öfkeyle karışık bir küçümsemeyle karşılar. Ve aynı adam bunu yaparken, kendisinin de aynı işe başlarken geçirdiği sıkıntıları, bocalamaları genellikle unuttur gider.

Ama biz bu basit gerçeği unutmamalıyız. Çünkü, Lenin'in çağındaki sorun üzerine tartıştığı eğilimlerin her biri de kendini Marksist olarak ilân etmekte ve bunların birçoğu da yetenekleri, bilgisi bizzat Lenin tarafından takdir edilen kişilerce savunulmaktadır. Gerek Marksizm hakkındaki bilgisi, gerek genel olarak entelektüel düzeyi ve gerekse davaya inanç ve hizmetleriyle, o dönemde saygıdeğer bir yer edinmiş olan Kautsky, Martov ve Plekhanov gibi adamların, bizim ortalama bir Marksistimizin kolayca «çözdüğü» 1900'lerdeki sorunu, onların ya yeteneksizliklerinden ya da «hain» olduklarından ötürü kasten anlamadıklarını kim iddia edebilir?

Bütün bunlardan şu basit gibi görünen çözümlün, olağanüstü yetenek sahibi bir adamın (Lenin'in) elde ettiği ve çağında bu işi başarmanın hiç de kolay olmadığı sonucuna mı varacağız? Ve bu sonuca vardığımızda da şükran borçlu olduğumuz —bizi birçok konuda zahmetten kurtarmış olan— Lenin'in bize armağan ettiği «ilke» leri «kullanma»nın yeter olduğunu mu düşüneceğiz?

Eğer böyle yaparsak, minnet ve hayranlıkla övgüler yağdırdığımız insanın adıyla simgeleşen Marksizm yorumunun tümüyle dışına çıkmış olu-

ruz. Yani tarihin olağanüstü bireylerce yönlendirildiğini ileri süren burjuva anlayışını gizlice onamakla kalmaz, binlerce yıl sürmüş koşulların her an bulanıklaştırmak istediği devrimci yaklaşımı, Marksizm'e tüm özgünlüğünü veren bu keskin ışık çizgisini yitirir gideriz.

Oysa Lenin, ne kadar da sık vurgular «canlı Markzizm»i. Ve kaç kez o dolu dolu öfkesiyle suçlamıştır «Canlı Marksizm'i, ölü metinlere feda eden»leri.

Demek oluyor ki bizlerin başlıca işi Marx ve veya Lenin'in hangi sorunlara hangi cevapları verdiklerini bilmek değildir. Devrimci, Marksist yaklaşımın bunların üzerinde bir ayırdedici özelliği, görevi daha vardır.

Marx'ın o olağanüstü basit ama olağanüstü derin anlamlı sözlerini tekrarlamamızın yeridir: «Fizozoflar bugüne kadar dünyayı açıklamakla yetindiler, oysa sorun onu dönüştürmektir.»

Eğer «dünya»ya böyle bir yaklaşımın gerektirdiği bakışla eğilirse, sonuçta öyle bir açıklama düzeyine varırız ki işte bu, o an için soyut olan düzey, dönüştürülecek «dünya»nın varacağı düzeydir. Ve teori dediğimiz şey, işte bu o an için soyut düzeyin, kendine özgü kavramlarla oluşturulmuş biçimidir.

Dönüşüm olayı, ona konu olan şeyi oluşturan öğelerin nicelik veya nitelikçe farklı bir duruma gelmelerinden başka, öğeler arası ilişkilerde yeni biçimlerin doğuşunu da içerir. Bütün bu sürecin teorik tasarlanımında kullanılan kavramlar, işte bu son durum gözönüne alınarak oluşturulur. Yani teorinin kavramları, bu yeni durumu karakterize eden öğeler ve ilişkilere, onların ege-men niteliklerine uyarlı bir içeriğe sahiptirler. Bu bakımdan teori, devrimci teori, o ana kadar pek kullanılmayan, veya o teorik tasarımdaki kadar önemli bir açıklayıcı değeri olmayan kavramlarla, hattâ yepyeni kavramlarla kurulur.

Böylece devrimci teorinin, birbiriyle kopmaz şekilde içiçe olan iki özelliği olduğu görülüyor. Teori hem içinde bulunulan durumu çözümler, hem de bunu yaparken bize varılacak düzeyin haldeki başlangıçlarını gösterir. Teorinin «kılavuz» olduğunu bunun için söyleriz.

Bu bakımdan çözüm öncesi evrede geçerli açıklama biçimleri, **çözümü bilen bizler için** şartıcı derecede ölü gözükürler. Ve biz çözümün özgün kavramları aracılığıyla baktığımız için, o geçmiş anı son derece basitmiş gibi algılarız.

İşte bunun için Lenin'in çözümü bize «basit» gözüküyordu. Yazı serimizin önceki bölümünde de işaret ettiğimiz gibi; Lenin'in çözüm ögeleri olan «kendiliğinden» hareket ve «bilinçli öge» kavramları, **Ne Yapmalı**'ya gelinceye kadar hiç de temel kavramlar olarak kullanılmıyorlardı.

Fakat yine de «devrimci teorinin özelliği» konusunda fazla yol almış sayılmayız. Çünkü Lenin'in çözümünün başarılı olduğunu bilmemizden ötürü onun teorisinin ögelerinin doğru konulmuş olduğunu iddia etmiş olmuyor muyuz? Daha işin başlangıcında yığınla teori vardır ve hepsi de teori kurmanın o genel kurallarına şu veya bu ölçüde uygundur. Bunların içinde «doğru» ve «devrimci» olanlarını önceden nasıl bilebiliriz?

O halde bir adım daha atmalıyız.

Biliyoruz ki Lenin, daha **Nereden Başlamalı**'yı yazarken «**Dağınıklık ve karışıklıkların** (haldeki durumu tanımlıyor Lenin. Ö.L.) **en derin köklerini araştırmak**» gereğini vurgulamaktadır. **Ne Yapmalı**'da açılıp sergilenen teorinin bir önceki adımı olan eserdeki bu sözlerin ilk açık anlamı, **yalnızca bugüne değil, geçmişe de eğilmenin** zorunlu olduğudur. Bu inancın ilk izlerini 1899'da yazılan —«Credo»ya karşı— «Rus Sosyal Demokratların Bir Protestosu»nda görebiliriz.*

Şu halde teori, yalnız bugünü, bugünün sorununu, bugünün kavramları ile çözmekle yetinmez, aynı zamanda geçmişi de açıklamak, çözmek zorundadır.

Ama bu da yeterli değil. Yani bugünden bakarak geçmişi incelemek de ortaya eksik, hatâ bazan açıkça gerici sonuçlar doğuran «teori»ler çıkmasını önleyemez. Nitekim Lenin ile arkadaşlarının şiddetle protesto ettikleri «Credo»yu yazan teorisyenler de, bu metinde, gerek Batı Avrupa ve gerekse Rusya deneyini ele alıp inceliyorlar ve bu işi şu paragrafın başındaki genel sınırlar içinde kalarak yapıyorlardı. Vardıkları sonuçlar, kendilerine taktıkları «Marksist» sıfatının ne denli vulgarize edilebileceğini gösteren ibret verici şeylerdir.

Demek oluyor ki «devrimci» teorinin asıl ayırıcı yanına henüz varmış değiliz. Yalnızca geçmişe bugüne bağlayan bir açıklayıcı çaba yetersizdir. Zaten bu çerçevesi ile bu tip bir teori, Marksizm'in temel bir yasası ile çelişir. Çünkü bu tip açıklamaların ayırıcı özelliği **bugünü** bir **sonuç** olarak kabul eden bir yapıya sahip olmalarıdır.

Örneğin Credo yazarları: «işçi hareketinin gelişmesinin, **Komünist Manifesto**'dan Bernstein'ciliğe kadar ulaşmasından daha mantıklı bir gelişmeyi düşünmek güçtür» diyorlardı.

Belki «Credo» uç bir örnek olarak nitelenebilir. Ama Bernstein'i onayan «Credo», ona hü-

cum eden o günkü parti yöneticilerinin «ortodoks» anlayışını olumsuz diye niteleyip, bu eğilimin bütün bir geçmiş içinde aynı rolü oynadığını iddia ederken; «ortodoks» parti yöneticileri de «olumsuz» Bernstein'ciliğin tarihi sendikalist eğilimin uzantısı olduğunu ileri sürüyorlardı.

Görülüyor ki her iki anlayış da «bugün»ün görünür iki ögesine yalnızca karşıt anlamlar vererek soruna eğilmektedirler. Yani ikisinin de formülleri aynı ögelerden oluşmaktadır. Kurulan teoriler ne kadar çok sayıda olursa olsun, diyalim A ve B'ye göre farklı değerler verilerek türetilmiştir. Bu teoriler önce A ya da B'ye olumlu nitelik vermek konusunda kabaca ikiye ayrılırlar, sonra da aralarındaki çeşitli nüanslar yüzünden yeniden sınıflanırlar.

Yukarıda bu görüşlerin Marksizm'in temel bir yasası ile çeliştiğini söylemiştik. Marksizm, değişen, gelişen bir toplum anlayışını ön koşul alır. Tarihin bir bilim haline getirilmesi, bu bakış içinde mümkün oldu. Ve biz böylece değişimin, gelişimin yalnızca yasalarını bilmenin değil, aynı zamanda **toplumu —dünyayı— dönüşürmenin koşullarını görmenin «bilinci»ni de edinebildik.**

O halde, özellikle bunalım anlarında, bir Marksist öncelikle daha önceki teorik çerçevenin veya teoriyi oluşturan ögelerin ne yönde ve nasıl değiştiğini analiz etmek ve ayrıca çerçeveyi zorlayan yeni ögelerin ne olduğunu tesbit etmek zorundadır.

Bu demek değildir ki bir Marksist, ancak değişim ihtiyacının kendini apaçık duyurduğu dönemlerde eski teoriyi gözden geçirme gereğini duyar. Aksine, gerçek bir Marksist, böyle bir durumun çok daha önceden genel çerçevesini çizebilir ve «devrimci»nin «dönüştürme» fonksiyonunu yerine getirebilmesinin «özel koşullarını» oluşturmayı bir an bile ihmâl etmez.

Bir Marksist, bir gerçek devrimci her şeyden önce, genel teorinin yoğun bir tarih bilinciyle çerçevesini çizdiği siyasî hedefin temel ögeleri konusunda açık, sistemli bir görüşe sahip olan ve bunu tüm eylem biçimlerinde yansıtan kişidir. O, ancak bu niteliğiyle anın bir dizi imkân vaad eden görünümü içinde bir oportunisti kolayca cezbedecek ögelerin etkisinden sıyrılır.

Bunalım anları, yani değişim dönemleri, sayısız eğilimin, yeni ögenin, daha önce varlığı söz konusu olmayan yeni ilişkilerin ve ilişki biçimlerinin ortaya çıkışıyla gözlemlenir.

Bu durumda bir Marksist —kişide simgeleştirdiğimiz— hareket, gelecekteki politik hedefinin temel niteliklerine uygun ögeleri, yaşadığı anın sayısız eğilimleri içinde seçebilen ve böylece iki düzey arasında tutarlı bir ilişkiyi kuran ve koruyan bir harekettir. Böyle bir hareket, hayatın, nesnel gelişimin kendiliğinden ortaya çıkardığı yeni ögelerin potansiyel imkânlarını değerlendirir ve bu imkânlar içinde kendi politik

hedefine uyarlı olanının, o yeni ögede kalıcı kılınması için gerekli yaratıcı çabayı gösterir.

O halde «devrimci eylem», politik hedefin ögelerini yaşanan anın içinde oluşturma eylemi demektir. Elbette ki böyle bir eylem, içinde bulunulan toplum biçimine rağmen, onun karşı çabalarına rağmen gerçekleştirilmeye çalışılır. Bu tanımımıza göre devrimci eylem, dönüştürdüğü ögenin niteliğinin teoride oluşturulmuş ögenin niteliği ile özdeş olmasından ötürü bir gelecek bağlamına sahiptir ve aynı zamanda değişmiş ögenin, varolan toplum biçimi içinde yer alıyor olmasından ötürü «bugün»e bağımlıdır.

Bu soyut ifadeleri aşağıdaki örnek bir ölçüde açıklar. Sovyet Devrimi sürecinde Sovyet'ler; 1905'de Çarlık, 1917'de geçici burjuva hükümetleri ortadayken, bunlara rağmen ortaya çıktılar. Toplumun ekonomik, toplumsal, kültürel yapısında niteliksel herhangi bir değişimin olmadığı bu dönemlerde, politik düzeyde yer alan bu devrimci kurum, hem geleceğin Sosyalist toplumunun «devlet» ögesine nitelik olarak uymakta; hem de haldeki toplum yapılarıyla ilişkisi varolan çerçeve içinde kurulduğu için, «bugün»e bağlı: bulunmaktadır.

Fakat bu örneğin —yukarıda da işaret ettiğimiz gibi— sınırlı açıklayıcı değeri vardır: İlk nokta, devrimcilerin kendilerini «kendiliğinden hareketin oluşturduğu biçimler»le sınırlayamayacaklarıdır. Yani bir devrimci, ne yapacağını görmek için «Sovyet» gibi bir olayın olmasını beklememez. Veya «Sovyet» sonrasında bir kez daha «Sovyet modeli»ni önermez. Onun eylemi, Sovyet'in politik kapsamını daha da genişleten ve derinleştiren biçimlenişlere yönelmek olmalıdır. Ve bu çaba, kitlelerde, Sovyet'i yaratan bilinçten nitelikçe daha üst bir bilincin oluşturulması demektir.

Bu anlayışın en öğretici örneklerini okur, **İki Taktik ve Nisan Tezleri**'nde bulur. Örneğin **İki Taktik**'i, «demokratik devrim modeli» öğrenmek için değil de, devrimci yaklaşımı özümlemek için okuyanlar, Lenin'in bize hiç de formül önermediğini görürler. Sovyet v.b. kurumların tüm somutlukları içinde kendiliğinden hareketin ürünü olduklarını unutmamalıyız. Ama, örneğin Sovyet'in, otokratik düzenin bağrında, kitlelerin o güne kadar açığa vurulmamış politik potansiyellerinin aktif biçimlenişini olarak sunduğu büyük devrimci imkân; teorisyenlerin çözmeye çalıştığı nice sorunun çözümü olarak kendini gösterir. Artık teoride geçen «Rus işçi sınıfı» sözü, bu sınıfın «Sovyet'i yaratma olgunluğuna ulaşmış» olma niteliği varsayılarak kullanılır. Devrimci eylem, bu olgunlukta bir sınıfın eskisinden daha bilinçli biçimlenişlere varmasına yönelik olarak yürütürülür. O halde Sovyet'e devrimci nitelik kazandıran şey, onun politik anlamıdır. Bu anlam yalnızca onun «politik bir kurum» olmasından değil, bu işlevini otokrasinin veya burjuva politika anlayışının hiçbir zaman varamayacağı bir çerçeve içinde yerine getirmiş olmasında;

temsil ettiği tüm kitleyi, politikanın oluşturulması işinde gerçek katkılarda bulunabileceği bilincine eriştirebilmesindedir.

Devrimci eylemin, Marksist bilinçlendirme faaliyetinin amacı, hedefi zaten böyle bir toplumun yaratılması değil midir? Sosyalist toplumun «kelimenin gerçek anlamıyla politik bir toplum» olacağı yolundaki tanım işte bunu anlatır.

Sovyet, kendiliğinden hareketin birçok yetersiz ögesini barındırması yanında, devrimci, Sosyalist bakış açısından, şu yukarıdaki tanım içine girebilen ögelere de sahip olmasından ötürü anlam kazanır.

O halde bir Marksistin sonsuz çeşitlilikteki toplumsal manzaraya bakarken, geleceğin bu modeline uyarlı gelişmeleri seçmesi, veya böyle bir potansiyele örtük olarak sahip gelişmelerin, bu yönünü öne çıkaracak biçimde eylemini düzenlemesi gerekir.

Eğer devrimci yaklaşımın, eylemin niteliğini böylece saptıyorsak; onun, başka tür «siyasî» hareketlerin araç-amaç ilişkisine göre yapılan değerlendirilme alanının dışında, üzerinde olduğunu söylemiş oluruz.

Popülizmle, Sosyal Demokrat anlayışlarla, Marksizm'i ayıran keskin çizgi, daha ilerde göreceğimiz gibi «siyaset» ve bununla ilgili kavramlara verilen son derece önemli ve köklü içerik farklarının ürünü olduğu gibi, araç-amaç ilişkisinin klasik yorumlarının Marksizm'de aşılması oluşundan ve bunun uygulamada da kendini gösterdiğinden ötürüdür.

Uzun yıllar sosyalistlerin politik hedefinin yalnızca «burjuva devlet mekanizması» ile ilgili yanına ağırlık veren bir yorumun gölgede bıraktığı Marksist politik hedefin içeriğini, Lenin'in «siyaset»le ilgili kavramlara ve uygulamaya açtığı yeni ufuklar içinde ele aldığımız zaman, bunu açıklıkla göreceğiz.

Şu anda vardığımız nokta, herhangi bir yaklaşım ve eylemin niteliğini, o hareketin politik hedefinin ne olduğunu tesbit ederek anlayabileceğimizdir. Ve biz bu politik hedefin soyut, genel ifadelerle geçiştirilmesine takılmamalıyız. Çünkü gördük ki Marksist anlamda bir politik hedef, «araç»larıyla yalnız uyum halinde olmakla kalmaz, hareketin eylemlerinde, onun somut biçimlenişlerinde de açıkça görülür. Yani «araç» diye adlandırılan şeyler, **amacın taşıyıcısıdır. Amacın gerçekleştirilmesinde bir aracı, bir kullanılan, bir yol değil, amacın şimdiki zaman içinde oluşmuş bir ögesidir.** Örneğin, **Marksist Parti, bir «politika» aracı değildir,** bunun ötesinde politik hedefin varolan toplum içinde mümkün olabilen tüm ögeleriyle gerçekleşmiş somut bir örneğidir. Bunun ne kadar önemli olduğunu ilerde bir kez daha göreceğiz.

Lenin, «en ilerici teori» tanımını boşuna kullanmadı, biliyoruz bunu.* Ve o, bu tanıma kullan-

* *Revizyonizme, Oportunizme ve Dogmatizme Karşı* adı altında Odak Yayınlarından çıkan kitapta yer alan ilk makalede gerek «Credo» ve gerekse Lenin'in yazdığı «Protesto» vardır.

* *Ne Yapmalı* S. 33'de bu tanımın yer aldığı ünlü pasaj aşağıdadır:

diği **Ne Yapmalı**'da kendi teorisini, o güne kadar pek kullanılmayan kavramlara yeni bir içerik kazandırarak sergilerken, bazı yerleşik kavramlara gerçek Marksist içeriğini kazandıran yorumlar getirdi ve bu arada o güne kadar hiç işlenmeyen bazı kavramları teorisinin köşe taşları olarak kullandı. Böylece oluşturulan Leninist yaklaşımın, Marksistlere kazandırdığı gelecek perspektifinin derinliğini, bazı temel kavramların açıklanmasını, yorumunu yaparken göreceğiz.

(Yazımın bu noktasında okura bir ön uyarıda bulunmak istiyorum. Bu konuya başlarken özellikle belirtmek istediğim şudur: **Ne Yapmalı**'da özellikle vurgulanan «Sosyalist politika»nın niteliği sorununu biz yalnızca 1900'lerin yeni yeni uç vermeye başlayan olgularıyla sınırlı olarak ele alamazdık. Yıllar geçti, dünyamızda çok büyük değişiklikler oldu. 1902'de Lenin'in daha filiz halindeyken görüp tanınımı yaptığı eğilimler birçok yerde tüm mantıkî sonuçlarıyla kendilerini gösterdiler. O günlerde Marksizm içinde bir sapma diye nitelenen eğilimlerin Lenin'in tesbit ettiği gibi gerçekte burjuva ideolojisinin çemberi içinde oldukları apaçık görüldü. Bugün onlar Marksist hareketin karşısında onun kararlı düşmanları olarak, Sosyal-Demokrat iktidarlar halinde duruyorlar. 1902'de çok uzak ve kötümser bir kehanet sayılabilecek olan Sosyal-Demokratların Sosyalistlerle açık savaşı, 1919'un Berlin'inde Spartakistlerin Noske yönetimindeki Sosyal-Demokrat hükümet eliyle katlinde tarihî bir simge kazandı. Ve bugün Sosyalist dünya içindeki çatışmaların ortak temelinin ekonomizm olduğu iddialarının ne kadar yaygın olduğunu görüyoruz.

Lenin'in dehâsından sözeden insan, öncelikle bunları gözönüne almalıdır. 1902'de ekonomist eğilimlerle verdiği o katıksız mücadele, çağdaşlarının birçoğu için hırçın, «sol sekte» bir adamın kaprisi gibi geldi. Ama şimdi **Ne Yapmalı**'nın, çarpan bir yüreğin titreşimleri izlenimini veren satırları arasında durmadan yükselen uyarı seslerini anlayabiliyoruz. Bu uyarının bugün

«Bu noktada biz, sadece, öncü savaşı rolünün ancak en ilerici teoriyi kendisine kılavuz edinmiş olan bir parti tarafından yerine getirilebileceğini belirtmek istiyoruz. Bunun ne demek olduğunu anlayabilmek için, okuyucu, Rus Sosyal-Demokrasinin Herzen gibi, Belinski gibi, Çernişevski gibi ve 1870-1880 döneminin o parlak devrimcileri gibi seleflerimizi hatırlasın; Rus edebiyatının şu anda edinmekte olduğu dünya ölçüsündeki önem üzerinde dursun ve bundan başka... ama bu kadarı yeter!»

Çarlık Rusyasında «en ilerici teori»yi oluşturmak için nelerin gözönüne alındığını gösteren bu dikkate değer sözler, bir Marksistin ilgi alanının nelere kadar uzanmasının gerekli olduğunu göstermesi açısından da ilginç bir uyarı olarak değerlendirilmelidir.

için ne anlama geldiğini araştırmak ise bugünün Marksistlerine düşüyor.

Bu bakımdan politika kavramı ve politika-ekonomi ilişkisinin tarihi anlamı üzerinde, çağımızın olgularını ön plana alan bir yaklaşımla uzun uzadıya durdum. Yazılanların hayli geniş bir bölümünün ve bu arada kullandığım bazı kavramların **Ne Yapmalı**, ya da Lenin'in öbür eserlerinde yer aldığını iddia edemem. Ancak bu yazıda yapılan, özellikle **Ne Yapmalı**'nın çizgisini çağımıza kadar uzatma denemesidir.

Böyle bir çabanın bazı yeni kavramlara gerek duyduğu yerlerde içeriğini de vermeye dikkat ederek bunları kullandım; bazı yerleşik kavramları açarak, hangi içerikle kullandığımı açıkladım. Bütün bunları alışılmışın hayli dışında koyduğumun farkındayım. Okur, bunu zorunlu kılan koşulları ve konunun tartışılmaz önemini gözönüne alarak anlayışla karşılar sanırım.

Ayrıca belirtmek istediğim bir konu da şu: Yazı içinde Sosyalist mücadelenin Devlet'le ilişkin programı üzerinde dururken, bu konuda en radikal tavin benimseyenlerin bazılarında ilk bakışta ters gelebilecek bir noktadan konuyu ele aldım. Konuya ilk girişte yazdığım bazı paragrafların uyardıracağı ilk duygu, benim «radikal» diye tanımladığım görüşe tümüyle karşı olduğum biçiminde olabilir. Gerçi metin ilerledikçe anlatmak istediğim bu duygunun tam tersi olduğu görülecektir. Ancak bu ilk duygunun yaratabileceği olumsuzluğa önceden dikkati çekerek, okuru uyarmak isterim. Bu sözlerim belki alışılmış birşey değil, ama ele aldığım sorunun giriftliği ve bunun günümüzde hayli değişik içeriklerde anlaşılması olduğunu bilerek bu ön uyarıyı özellikle yapıyorum.)

II. POLİTİKA - POLİTİK MÜCADELE

Genel anlamda **politika**, toplumsal faaliyetlerin tümünü yönlendirmek ve bunun için gerekli kurumları, araçları oluşturmak eylemidir.

Belli bir toplum biçiminde her faaliyet alanı, genel kural olarak egemen ideolojide simgeleşen egemen sınıf çıkarlarına uyumlu bir işleyiş içindedir. Bu bakımdan egemen sınıfın dayanağını oluşturan, temel toplumsal ilişkiyi kalıcı kılacak kurumlar, sistemin odağını oluşturur.* Örneğin, iktisat-dışı zora dayalı feodalizmde, iktisat-dışı zorun iki temel kurumu, askerî güç ve dinî kurumlar belirleyicidir. Feodalizm, bu iki kurum, tüm toplumsal faaliyetleri denetim altında tutabildiği, yönlendirebildiği sürece yaşamaya devam eder.

Burjuva toplumun temel toplumsal ilişkisi, genel bir ifadeyle söylersek ekonomik'tir. Marx'

* Burada hemen belirtelim ki «temel toplumsal ilişki» derken kastettiğimiz şey, toplumun yarattığı toplam etkinliğin (ekonomik, kültürel faaliyetlerin ürünlerinin toplamı) mevcut sınıflar arası bölüşümde belirleyici olan ölçünün sözünü ediyoruz.

ın o ünlü deyişle insanlar arası ilişkiler, meta-lar arası ilişkilere tekâbül eder haldedir. Feodal toplumun «iktisat-dışı zor»u temel özelliğini kaybetmiştir. Burjuva —kapitalist— toplum, başka faaliyet alanlarının iktisadî faaliyet tarafından temelden belirlenmesi ilkesi üzerine kurulur.

O halde burjuva toplumda gerçek politik merkez, **politik odak**, ekonomidir ve devlet yalnızca «bir politika aracı»dır. Buradan bir başka sonuç çıkıyor ki, burjuvazinin gerçek gücü «devlet»den gelmez. Bunu söylemek burjuvazinin devlete ihtiyacı olmadığı anlamına hiç gelmez. Çünkü biz onun en yetkin devleti oluşturduğunu biliyor ve görüyoruz. Sorun bu değildir. Burjuvazinin güç kaynağı, özünde meta-üretimi olan ekonomidir. Oysa feodalite için durum tersinedir.

a) Feodal ve Burjuva Anlayış İçinde Yürütülen Politik Mücadelenin Tarihi Biçimleri :

Her iki sınıflı toplumda, adına «iktidar mücadelesi» dediğimiz tipten politik mücadeleler olur. Bu kavramı egemen sınıflar içindeki çatışmalar için kullandığımızı belirtelim. Toplam sömürden en büyük payı almak isteyen veya sömürü alanını genişletmek isteyen egemen sınıflar içindeki gruplar, yerine göre her tür aracı kullanarak bu tip mücadelelere girerler. Böyle durumlarda onların, toplumun kalanını, sonuçta mutlaka geri alınan geçici tavizler vererek kendileri için bir araç, fizik güç olarak kullandıkları da çokça görülür. Bu tip mücadelelerin her sonuçlanışında egemen sınıfın bazı bireyleri veya gruplarının konumlarında köklü değişiklikler olabilirse de temel sınıfsal hiyerarşi olduğu gibi kalır. Feodalizmlerin saray kavgaları, kapitalizmin Amerikan örneğinde en soy biçimini gördüğümüz seçimleri bu kategoriye girerler. Bu tip mücadelelerin ideolojik çerçevesi, egemen ideolojinin egemen sınıf açısından yorumunu aşmaz. Yalnızca «ahlâkî» veya pragmatik kanıtların farklılığıyla ayrılabilirler.

Egemen ideolojinin bir de ezilen, sömürülen sınıfa özgü yorumu vardır. Tüm dinlerde bu ayrımı görebiliriz. Ve yine burjuva ideolojisinin kendiliğinden işçi hareketine özgü yorumu olan «sendikalizm», —tıpkı resmî din görüşüne tepki olan «heretik» yorumların dinin genel çerçevesi içinde oluşu gibi—, burjuva dünya görüşüyle aynı temeli paylaşır. Feodalizmdeki sınıf mücadelelerinin hepsinde ezilen serflerin, mutlaka bir «heretik» akımın ideolojisini bayrak edinerek feodallerle savaşa tutuştuğunu biliyoruz. Serfler bu mücadelelerinde açıkça feodal devleti yıkmayı amaçlıyorlardı. Onların bu politik mücadelesinin amacı «bozulmuş», «zalim» devleti yıkıp, yerine «adil» bir yönetim kurmaktır. Tarih, amacına ulaşmış veya bu amacı kalıcı kılmış hiçbir serf isyanı göstermiyor. Yerel başarılar olmuşsa bile, bunlar kısa zamanda isyan öncesi duruma dönüşmüşlerdir.

Kendiliğinden işçi hareketinin de, en üst biçimini Paris Komünü'nde gördüğümüz «burjuva devlet»i yıkmayı amaçlayan politik mücadele örnekleri vardır. Ama daha yaygın biçimi «devletin demokratikleştirilmesi»ni amaçlayan ve bu biçimiyle serflerin «adil devlet» yolundaki sürekli talepleriyle benzerliği olan programlardır. Çağımızda Batı Avrupa'da işçi ve Sosyal Demokrat isimli partilerin iktidara gelip uygulama fırsatını buldukları politikalar bunlar.

Teorik çözümlenmeye hiç gerek yoktur. Çünkü «pratik», olabileceği kadar berrak sonucu gösteriyor ki «devletin demokratikleştirilmesi» ve «sömürünün tedricen azaltılması» gibi sendikalizmin iki temel talebini uygulamaya koymuş olan bu partilerin iktidarda olduğu ülkelerde, kapitalizm, başka ülkelere daha güvenli halde yaşamaktadır.

«Devlet»i siyasî mücadelelerinin aracı veya hedefi yapan politik mücadele anlayışının kapitalist toplumun çerçevesini aşamayacağını, bu politikanın, özünde burjuva politikası olduğu en çok Lenin tarafından ısrarla vurgulanmış, defalarca açıklanmıştır.

Lenin'in bu konuya ilişkin olarak **Ne Yapmalı**'da yazdığı şu aşağıdaki pasaj son derece önemlidir:

«**Raboçaya Mıysl**, siyasî mücadeleyi tamamen reddetmiyor; birinci sayısında yayınlanan bir işçi Sandığı Tüzüğünde hükümete karşı mücadeleden söz edilmektedir. Ama **Raboçaya Mıysl**, bununla birlikte, 'siyasetin, ekonomiyi uslu uslu izlediğine' inanmaktadır (**Raboçeye Dyelo** programında, 'Rusya'da, herhangi bir ülkeden çok, iktisadî mücadelenin, siyasî mücadeleden ayrılmıyacağını' ifade ettiği zaman, bu tezi biraz değişik biçimde sunmaktadır). Eğer siyaset ile kastedilen, Sosyal-Demokratik Siyaset ise, **Raboçaya Mıysl** ve **Raboçeye Dyelo** kesin olarak yanılmaktadırlar. Yukarıda gördüğümüz gibi işçilerin iktisadî mücadelesi (ayrılmaz olmaksızın birlikte) burjuva siyasetle, papaz zümresinin siyasetiyle vs. çok kere ilişkili bulunmaktadır. Eğer siyaset ile kastedilen, trade-union'cu politika ise, yani işçilerin, hükümetten, içinde buldukları şartlardan ileri gelen acıların hafifletilmesini sağlayacak olan, ama bu şartların, yani işçilerin sermayenin boyunduruğu altında tutan şartların ortadan kaldırılmasını hedef tutmayan siyaset ise, o zaman **Raboçeye Dyelo**'nun tezi doğrudur. Böyle bir politika, gerçekte sosyalizme karşı olan, İngiliz trade-unioncularına, Katolik işçilerine, 'Zubatov'un işçilerine vs. özgüdür. Siyaset vardır, siyasetçik vardır. Demek ki, **Raboçaya Mıysl**'in siyasî mücadeleyi reddetmekten çok, bu mücadelenin kendiliğinden-gelmeliği, bilinçsizliği önünde boyun eğdiğini görmekteyiz. İşçi hareketinden

kendiliğinden doğan siyasi mücadeleyi (daha doğrusu: işçilerin siyasi özlem ve taleplerini) tüm olarak kabul ederken, bu gazetenin kendisi, Sosyalizmin genel görevlerine ve Rusya'nın bugünkü şartlarına karşılık verecek olan özgül bir Sosyal-Demokrat politikayı saptamayı kesin olarak reddetmektedir.» (a.g.e., s. 55-56).

Bu pasajdan bugüne kadar bıktırıcı biçimde çok tekrar edilmiş bazı yüzeysel sonuçlar çıkarmakla yetinmeyeceğiz. Önce burada üç ayrı «siyaset» anlayışından söz edildiğini hatırlatalım. Bunların ilk ikisi, aralarında nüans olmakla birlikte —Lenin'in de işaret ettiği gibi— aynı niteliktedir. Sosyalist politika diye önerilmesine rağmen bu «siyaset»lerin, varolan sınıflı toplumun çerçevesi içinde kalan ve bu alan içinde kendiliğinden doğan «siyasi özlem ve taleplerin» boyutlarını aşmadığı, aşamayacağı vurgulanmaktadır.

«Kendiliğinden doğan siyasi mücadele» ile işçiler XIX. yüzyıl Avrupasında barikatlar kurup, devletle savaştılar, «Komün»ü kurdular, açık ya da gizli dernekler eliyle siyasi eylemin türlü biçimlerini denediler. Ve Lenin, «kendiliğinden doğan siyasi mücadelenin» bu tarihi ve mümkün biçimlerini de gözönüne aldığı halde, bunları «tüm olarak kabul eden» adamları yine de «sosyalist» saymanın mümkün olmadığını söylüyor.

Ve aynı Lenin:

«... Bu bize (Raboçeye Dyelo'nun bir türlü anlayamadığı şeyi) işçi hareketinde kendiliğinden gelmeliğin her türlü putlaştırılmasının, 'bilinç unsurunun' rolünün, Sosyal-Demokrasinin rolünün her küçümsenmesinin, kaçınılmaz olarak —bunun istekle yapılıp yapılması hiç önemli değildir— işçiler üzerinde burjuva ideolojisinin etkisinin güçlenmesi sonucunu doğurduğunu gösterir.» (a.g.e., s. 49).

derken, «her türlü» sözcüğünün altını özellikle çiziyor. Daha önce «heretik akımlar» üzerinde söylediklerimizi bir kez daha hatırlatalım. O halde bazı «Sosyalist»lerin, sanki işçi sınıfının hiç aklına gelmezmiş, hiç böyle bir «ideoloji» oluşturamazmış gibi, Sosyalist siyasi hareketin, «burjuva devlet mekanizmasını yıkmayı» amaçlayan hareket olduğu yolundaki tanımlarının ne kadar dar bir kafanın ürünü olduğunu görüyoruz. Lenin'in, «Raboçeye Dyelo'nun bir türlü anlayamadığı şey»den kasdettiği, şu yukardaki tipe uyan ve kendisini «pek devrimci» sanan anlayış sahibinin kafasındaki «şey»in tıpkısıdır. O Raboçeye Dyelo ki «iktisadi mücadelenin siyasi mücadeleden ayrılmayacağını» söyleyip «devrimciliğini», «Marksist»liğini garantiye aldığı sanırken yine de Lenin'in bu şiddetli eleştirisinin niçin yapıldığını anlayamayacaktır.

O halde incelemimizin varmış olduğu noktada şöyle bir formülasyon yapabiliriz: Yalnızca devletten iyileştirme taleplerinde bulunan bir hareket değil, **Sosyalist siyasi bilinci «burjuva dev-**

let mekanizmasının» yıkılması bilgisi ile sınırlayan ve tüm eylemini bu işi yapacak fizik-moral güçlerin oluşturulmasına hasreden ve burjuva toplum içinde —çok çok önemlidir— Lenin'in «sosyalizmin genel görevleri» dediği şeyi bu «teknik iş»ten ibaret sayan ve böylece tüm politik hedefini «burjuva devlet»le bağıntılı olarak ileri süren bir hareket; ne denli «radikal» gözükürse gözüksün, ne Sosyalist politika anlayışıyla ne de Sosyalist bilinç verme temel göreviyle —«Sosyalistlerin rolü» ile— çakışmaz.

Şu son uzun cümlede söylediklerimi daha «politik», «esnek» ve örtülü ifade etmek zahmetine girmeyeceğim. Böyle yapılsaydı, belki bugünün yerleşik yargılarını incitmek mümkün olurdu. Ama böyle kurnazlıklara başvurmanın sağlayacağı faydalar hepimizden uzak olsun. Ve her zamankinden çok şu dönemde, bu gibi ince oyunların lanetlenmesini istemek durumundayız.

Bazılarını boşuna keşfetme zahmetinden kurtarmak için açıkça söyleyelim ki aynı cümle, konumuz olan **Ne Yapmalı** eserinde Lenin tarafından bu biçimiyle ifade edilmemiştir. Ama bu eserde «Sosyalist politika», «Sosyalist propaganda», «Sosyalist bilinç» ve tüm bunların en somut ifadesi olan «parti» ve işlevi üzerine bizzat Lenin'den aktardığımız cümlelerin özü, bütün bunları üreten Leninist yaklaşım, yaptığımız formülasyonu kesinlikle onaylamaktadır.

Lenin'in aşağıdaki sözleri üzerinde bugün biz elbette daha büyük bir ilgiyle durmak zorundayız:

«... İşçi sınıfının siyasi mücadeleye ve hatta siyasi devrime katılması onun politikasına henüz bir Sosyal-Demokrat (yani, Sosyalist - Ö.L.) politika niteliğini hiç de kazandıramaz.» (V.I. Lenin, **Ne Yapmalı**, s. 120).

Fakat hemen belirtelim ki eleştirdiğimiz anlayış, devlet etrafında dönen içeriğiyle, Leninist yorumun ancak zorunlu bir parçası olan bir programa sahiptir. Bu bakımdan yalnızca «sınırlı», «dar» olduğunu söyleyebileceğimiz bu tip anlayışın, örnek aldığı Leninist modeli böyle yorumlaması, burjuva düzenin neden olduğu bir yanılsama ile ilgilidir.

b) Politika Konusunda Burjuva Yanılsaması

Fiziksel veya bunu hemen gerektiren tanrısal tipten bir zora dayanmayan kapitalist sömürü mekanizmasının doğal işleyişi, bu tip zor kurumlarını önkoşul saymaz. Soy liberalizm bu mantığa dayanır. Elbette bu demek değildir ki kapitalizmin zor kurumlarına —devlete— ihtiyacı yoktur. Aksine biliyoruz ki kapitalizm en yetkin devlet mekanizmasını oluşturur. Burada sözkonusu olan burjuvazinin, egemen sınıf olarak, tüm toplumu yönlendiren öge olarak, yani yaptığımız tanıma göre «politikayı» belirleyen güç olarak, kudretini aldığı şeyin fizik zorla ilgisidir. Ve biliyoruz ki burjuvazi daha henüz elinde hiçbir zor kurumu yokken bile emek sömürsünü

yapabilmekteydi. Fakat bir feodal için elinde güç olmadan serfleri sömürmek mümkün değildir. Feodalizmde egemen sınıfla içiçe olan ve onun tüm toplumsal faaliyetleri denetlemekte başlıca aracı, hattâ her şeyi olan feodal devlet mekanizması, politik gücün tek alanıydı.

Oysa kapitalizmin «serbest mübadele» ilkesi kendince bir zoru barındırır. Ama bu kendince zorun, devlette simgeleşen somut, fiziksel zorla ilgisi yoktur. Hiçbir işçi, kural olarak zorla çalıştırılmaz. Burjuvazinin devletten istediği görev, bu kendince zorun egemen olduğu alanı, «serbest mübadele» alanını «dış»tan korumaktır. Ekonomik içsel yasaları ile sömürülmek zorunda olan ve bu «mecburiyetlerini» bizzat kendiliklerinden duyan insanlar, «serbest mübadele»nin işleyişini engellemedikleri sürece özgürdürler, çalışıp çalışmamakta karar kendilerince verilir. Ama bu özgürlük, üretim araçlarına sahip olmayan insanları, sermayenin zorunlu esirleri haline gelmekten kurtarmaz. «Özgür» ekonomik düzenin otomatik işleyişi böylece hiçbir dış zora başvurmaksızın işler.

Bu bakımdan ne kadar yetkin olursa olsun **burjuva devlet**, gerçek gücünü ekonominin bu otomatik işleyişinden alan burjuvazi için başlıca politik güç değil, politik gücü sayesinde **kullandığı bir araçtır** yalnızca.

İşte bundandır ki tarihte ilk kez egemen sınıfla zor kurumunun içiçeliği burjuva toplumda gözükmez. Zor kurumu (devlet) ayrı bir yapı olarak belirir ve egemen sınıfla bağı dolaylıdır. Böylece ilk yanılsama tipi henüz burjuva toplumun doğuşunda ortaya çıkar. Ekonomiye egemen «patronlar» ve devleti yöneten «profesyonel politikacılar»ın şahsında yapılan yapay bir ekonomi-politika ayrımı oluşur.

İşbölümünün giderek genişlediği burjuva toplumda «devleti yönetmek» **mesleğine** talip olan «politikacı»ların **politika kavramının özü olan yönlendirme fonksiyonu** ile ilişkileri olmaz. Onlar, çerçevesi burjuvazinin temel çıkarları ile uyumlu olarak çizilen alan içinde mümkün alternatifleri, bu sınıfın belirleyici bir bölümünün onayını aldıktan sonra uygulamak hakkına sahiptirler yalnızca. Ancak toplumun geleneksel yargılarının da etkisiyle, sahnenin önünde bulunan bu insanlara ve onlarda temsil edilen devlet kurumlarının fizik gücüne bakanlar, en üstün kudretin, politik gücün bunlarda olduğunu sanır.

Burjuva ideolojisi, burjuva toplumun ekonomisi ve devlet kurumlarının görünür ayrılığını vurgulayarak, politikanın devletle özdeşlenen bir yorumunu yerleştirmeye azami özen gösterir. Bu onun temel özelliğidir. Ve kesinlikle bir kurnazlık ürünü değildir. Aksine, içten burjuva inancını yansıtır. Böylece feodal ideolojinin bireylere, «adil», «dirayetli» yöneticilere ilişkin olarak yarattığı yanılsamanın benzerini «devlet»le yapmak ister.

Bu yapay ayrıma kanmak, elbette hiçbir

Marksist için sözkonusu olmamalıdır. Ama görünüşün ve geleneksel yargıların etkisindeki kitleler için bu kanma hali her zaman mümkün, hattâ kuraldır. Ancak kendi iktisadi-toplumsal deneyleri zamanla «patronlar ve hükümet»in ayrılmazlığını öğretince bu kez ikinci bir yanılsamaya kapılmak kural haline gelir. Bu yanılsama burjuvazinin devletten güç aldığı, dolayısıyla devlete yönelik eylemlerle bu gücün kırılacağıdır. Bu ise, deyim yerindeyse gerçeğin yarısıdır.

Önemle belirtelim ki, «radikal» eylemin burjuvazinin sınıf olarak varlığına son veremeyeceğini tartışmıyoruz. Spekülatif mantık böyle bir eylemin çeşitli türlerini plânlayabilir. Kaldı ki anarşizmin siyasi programı da tam böyle bir eylem üzerine oturtulmuştur.

Politik hedefini «burjuva devleti yıkmak» olarak belirleyen «radikal» eylemle, anarşizm —hele bunun anarko-sendikalizm türü— arasında bu açıdan özdeşlik vardır. Üstelik benzerlik «özel mülkiyetin kaldırılması» temeli üzerinde oluşturulan programda da devam eder. Burada yapılabilecek olan itiraz eğer —bu yıkma işinden sonra— «biz devleti kabul ediyoruz, anarşistler etmiyor» yolunda olacaksa, Lenin böylelerine «küçük burjuva bayağılığı» sıfatını verir. (Bkz. **Devlet ve İhtilâl**, «Anarşistlerle tartışma» bölümü).

Terörün burjuvazi için «yıldırıcı», kitleler için «heyecanlandırıcı» etkisine dayalı «eylem programlarını» reddettiğini söyleyen biri, «kitleleri harekete geçirmek için» terör yolunun yanlış veya sonuçsuz olduğunu ileri sürerek kendisinin ise aynı amaç için «örgütlemeyi», yani organize bir fizik güç haline getirmeyi savunduğunu söylerse, yine «politik çizgi» olarak anarşisti aşmış olmaz. O böylece ancak farklı «yöntem» öneren biri olur. Çünkü her ikisi de «harekete geçirmek» için farklı «ıkna» yöntemleri kullanmış olurlar ve biri öbüründen daha «düzenli» olma sıfatını kazanır, o kadar. Kitle veya sınıf, devletin fizik zorunu aldedebilecek fizik bir potansiyel olarak ele alınmaktadırlar.

O halde bir Markist Anarşisti ayıran şey, burjuva devleti yıktıktan sonraki programlarındaki farklılık —ki yine devlet konusunda— değildir. Önemli ve temel ayırım, asıl bu noktaya nasıl, hangi yolla gelecekleridir. Yani, eğer «devleti yıkmak» bir görevse; sorun, bunu nasıl mümkün gördükleri ve bu imkânı yaratmak için geçecek süre içinde nasıl bir politik eylem çizgisi izleyeceklerindedir.

«Burjuva devlet»in yıkılması konusunda vardığımız sonuçlar ve bu konudaki «radikal» yaklaşımların gerçek Sosyalist anlayışı **tümüyle** kapsamadıkları biçimindeki ifadelerimizin bizi görünürde hayli hassas bir noktaya getirdiğini biliyoruz. Böyle bir durumu daha da belirgin kılacak olan «burjuva toplumda politik odağın devlet değil ekonomi olduğu» yolundaki sözlerimiz, varolan hassasiyeti daha da duyarlı yapacaktır.

Ve bu duyarlığın etkisiyle şöyle bir sorunun yöneltilmesi doğaldır: Eğer burjuva toplumun politik odağı ekonomiyse, bu toplum biçimine karşı devrimci mücadele, ekonomi alanında mı verilecektir?

İncelememizin buraya kadar olan kısmı açıkça gösterir ki, bizim bu soruya vereceğimiz cevap «hayır»dan başka bir şey olamaz. Böyle bir soruya «evet» demenin gerekçelerinin en son bulunacağı yer herhalde **Ne Yapmalı**'dir. Ama biz, verilecek «hayır» cevabını değil, bu cevabın nasıl bir içerikle sunulduğunun önemli olduğu bir dönemdeyiz ve bunun için bu soru belirleyici önemdedir. Rahatlıkla iddia edebiliriz ki, bu soruya verilecek cevabın içeriği, bütün bir Marksist tarih bilincinin, biliminin mihenk taşıdır. Ekonomizm ve Sosyalist anlayış arasındaki çizgi anti-Kapitalizm ve Sosyalizm arasındaki nitel fark ve kendiliğindencilikle bilinçli —Marksist— öğenin ayrım noktası, özellikle çağımızda, burada, bu soru üzerinde düşümlenir.

Marksist Tarih bilincini, tarihi gelişme hakkında Marksist anlayışın yaratıcı özünü özellikle vurguladık ve vurgulayacağız. Çünkü ana konumuz olan «Sosyalist Politika» bu zorunlu ve içsel bağlamından koparılamaz ve eğer böyle bir şey yapılırsa Sosyalist Politika ancak bir «siyasî program» olarak diğer bu tür başka programlarla yalnızca «faydalılık» konusunda ölçülür. Oysa Marksistlerin temel bilimsel tezi; Sosyalizm'in, bütün bir insanlık tarihinin, çağımızda oluşması için gerekli tüm koşulları yarattığı bir aşama olduğu temelinden hareket eder.

Tarihi gelişimin yarattığı bu imkânların neler olduğunun bilinmesi, bilincine varılması... İşte devrimci, «en ilerici» teorisinin olmazsa olmaz temel özelliği! O halde tarihi gelişimin maddî temeli yaratmış olması yetmez, «insanlar»ın da bunun bilgisine, bilincine sahip olmaları da gerekir. Böyle bir bilincin varolan toplum biçiminin ideolojik çemberini aşabilmekle mümkün olduğunu biliyoruz.

Ama burjuva ideolojisi öyledir ki, öyle bir temel üzerinde oluşturulmuştur ki, sınıf olarak burjuvaziye tepki duyulsa ve sınıf bu tepkiden kaynaklanan bir karşı-hareket oluşturulsa bile, bu hareketin ideolojisi yine temelde burjuva ideolojisiyle ortaktır. O halde burjuvaziye tepki duymak, ondan ölesiye nefret etmek ve onun sınıf olarak varlığına son vermeyi istemek, burjuva ideolojisinin çemberini aşmaya yetmez. Onun içindir ki Lenin yalnız sendikalist eğilim değil, terörist-anarşist eğilimleri de, burjuva ideolojisinden kurtulmamış olmakla niteliyordu. (Bkz. **Ne Yapmalı**, s. 95-99).

Demek oluyor ki, «burjuva ideolojisi»ni yaratan yalnızca burjuvazinin sınıf olarak yaşıyor olması değildir. Bu, ancak «görünür neden» sayılabilir. Bir örnek verelim: Bugün birçok ülkede feodalite denilebilecek bir sınıf, kategori yokken bile oralarda sık sık «feodal eğilim»lerden, «feodal ideoloji»nin yaşıyor oluşundan söz edi-

lir, ki doğrudur bu. Çünkü içinde yaşadığımız toplumda hâlâ vaktiyle feodaliteye güç veren toplumsal ilişki biçimleri —yani insanlar arasında zorla tayin edilen hiyerarşiye uyarlı ilişki— vardır. İşte bu kalıntı halindeki ilişki biçimlerinin varlığında feodal ideoloji yaşar. O halde «burjuva ideolojisi» tanımındaki «burjuva» kelimesi ne sapsanıp kalmayalım.

Yukarıda verdiğimiz örneği bir kez daha hatırlatalım. Feodal ideolojiyi, feodalitenin yokluğuna rağmen yaşatan şey, zora dayalı ilişki biçimlerinin varlığıydı. Öyleyse **burjuva ideolojisini burjuvaziye rağmen yaşatan şey**, tarihte ilk kez burjuvazinin öncülüğüyle, onun eylemiyle toplumun belirleyici ilişkisi haline gelmiş olan «meta üretimi»ne uyarlı «ilişkiler»in varlığıdır.

Biliyoruz ki, **tarım ve sanayi özüde «organik hayatın devamı için gerekli ürünleri elde etmek» ihtiyacından doğarlar.** Ve biz ekonomî derken, bu ihtiyaçların gerektirdiği üretim ve bunların paylaşım süreçlerinin toplamını anlatmaktayız.

Ancak bir noktaya varılır ki artık orada, ekonomik faaliyetin tarihi özü olan «organik hayatın devamı için gerekli ürünleri elde etmek» amacı, optimal sınırı aşar. Feodal toplumun karakteristiği olan «kıtlık» krizleri yerine «fazla üretim» krizleri başlar. Kapitalist krizlerin bu özelliğini «bir yanda depolar dolusu mal, öbür yanda bu maldan yoksun insanlar» diye tanımlarız. Böyle bir durum vardır. Ama olgunun asıl tarihi anlamı bunun ötesindedir. Feodal krizlerde «depodaki mal», yalnızca feodallerin ihtiyaç duydukları kadardır. Ve feodaller bu «depo»yu boşaltmak istemezler. Oysa kapitalistler «ölmek» için «depo»yu boşaltmak zorundadırlar. Bunun için yapabildikleri kadar ucuza satarak «depo»yu kendilerince açarlar. Denilebilir ki, bu sırada işsiz yığınların bu ucuzluktan yararlanabilecek parasal imkânları yoktur. Ama bu yalnızca ekonomik düzenin çelişmesini gösterir. Olgunun özgün tarihi anlamını açıklamaz.

Bu tarihi anlam şudur ki, artık toplumun toplam üretim potansiyeli, «organik yaşamın devamı için gerekli olan» toplam toplumsal ihtiyacı aşmıştır. Yani, ekonomik faaliyet, tarihi güdücüsünün sınırlarını aşmış, onu artık elde edilmiş bir hedef haline getirmiştir. Ve bu noktaya ulaşmakla tarih açısından devrimci görevini yapmış olan burjuvazinin, sınıf olarak olumlu fonksiyonu doğal sınırına varmıştır. Böylece bu «sınıra» varılincaya kadar tüm toplumsal faaliyetleri yönlendiren ekonomi faaliyetinin bu özelliği, yavaş yavaş azalmaya başlar. Genişleyen toplumsal faaliyetler alanı içinde ya yeni, görece bağımsız faaliyet alanları oluşur, ya da —aynı zamanda— geleneksel faaliyet alanlarının ekonomik faaliyetle doğrudan bağı zayıflamaya yüz tutar artık.

Burjuva toplumun toplumsal-politik krizlere girdiği dönem başlar. Ekonomik faaliyetin «politik odak» olma niteliğindeki potansiyel azalma,

Birikim 15/40

egemen sınıfın kendini koruma araçlarına başlangıçta vermediği fonksiyonları adım adım vermeye başlamasıyla kendini gösterir. Burjuva devlet, ya «demokratikleşerek» ya da Keynesci iktisat anlayışındaki gibi yarı-yönlendirici bir fonksiyon kazandırılarak öne sürülür. Ama görüldüğü gibi bütün bunlar burjuvazinin temel dayanağı olan meta üretimine dayalı ekonomi faaliyetinin, yine belirleyici kılınması için yapılmış «revizyon»lardır. Bir anlamda geriye dönüş —yani politik gücün yeniden tıpkı feodalizmde olduğu gibi zor kurumlarıyla elde tutulmasına dönüş— olarak niteleyebileceğimiz bu yöneliş «burjuvazinin gerici bir sınıf haline geldiği» yargısının temelidir.

Burjuvazinin, burjuva ideolojisinin çağımızdaki her gelişmeyi kendi ölçüleri içinde işlerliğe sokmak istediğini veya sırf kendi konumunu korumak üzere biçimlendirmeye çalışıldığını görüyoruz. Bir yanda tüketim toplumunun o artık rasyonelliğini iyice kaybetmiş bir üretim-tüketim faaliyetini kamçılayarak, «daha mutlu hayat için daha fazla tüketmek gerektiğini» empoze eden ekonomik-ideolojik seferberliği; öte yanda bilimsel gelişmelerin yarattığı dev enerjileri yoketme araçları imâlîne kanalize ederek yürüttüğü termonükleer (ve Biolojik-Kimyasal) silâh seferberliği. Bugünün burjuva toplumu hayatta kalabilmek için bu görünürde karşıt iki eğilimi de son noktasına kadar körüklemek zorundadır. Tarihi ikilemdir bu ve tüm egemen sınıfların kaderi böyledir. Feodaller özüde daha çok soymak için ticaret ve sanayiye engellemek zorundaydılar. Ama gördük ki bu faaliyetler sonucu yükselen sınıflar giderek feodalleri alaşağı edecek duruma geldiler. Şimdi de burjuvazi üretim ve tüketimi körüklemek için kullanmak istediği çağımızın dev gelişmelerinin giderek kendini aşan ve olumsuzlayan toplumsal güçler yarattığını sezmede ve bunları yine aynı tip gelişmelerin bir bölümünü kendi koruma araçları haline getirerek, durdurmak istemektedir. Ama görülüyor ki burjuvazinin her ilacı onun için zehirdir.

Şu halde klasik burjuva toplumda her türlü güç kaynağını oluşturan ve buna bağlı olarak toplumun tüm faaliyetlerini yönlendirmek gibi en temel gücün (politik gücün) odaklaştığı yer olan ekonomik faaliyet, tarihi hedefine varmıştır. O, bu hedefine varırken toplumun her türlü faaliyet alanını bu uğurda kullandı. «Odak» olma durumunu bunun için söylüyoruz. Bu bakımdan ekonomik faaliyetin yürütücü unsuru olan burjuvazinin «devrimci» görevini yerine getirdiğini söyleriz. Ancak hedef gerçekleştirildikten sonra hâlâ sınıf olarak konumunu korumaya yönelik gerici tedbirler almasıyla o artık tarihi bir engel haline gelir.

Burjuvazinin giderek gereksizleşen fonksiyonuna temel aldığı ekonomik gerekçeler, bütün bu tarihi kanıtların yanında, ayrıca çağımızın daha şimdiden dev boyutlara varmış yeni gelişmelerinin açtığı ufuk içinde daha bir anlamını yitir-

mektedir. Özüde organik hayatın ihtiyaçlarına yönelik olan ekonomi, artık yalnızca herhangi bir toplumsal faaliyettir ve yönlendirici olmaktan çıkmıştır.

Ve çağımızda burjuvazi, tıpkı geçmişin feodalleri gibi, yerleşik ideolojiden de yararlanarak konumunu korumak ve varolan tüm gelişmeleri kendi alanı içinde tutabilmek için çırpınmaktadır.

Önemle belirtelim ki metin boyunca tekrarlanan «ekonomik faaliyet» sözünü, «organik hayatın ihtiyaçlarını karşılayan üretim» ve bu üretimin sonucu elde edilen ürünlerin «mübadele»si olguları ile sınırlı kullanıyoruz. Eğer bu sözü, burjuva anlayışın çerçevesi içinde kullansaydık, bu toplum biçiminin her şeyi «meta» haline getiren işleyişi içinde her toplumsal faaliyetin, ekonominin doğal konusu olduğu yanılmasıyla kurtulamazdık. Bu durumda da ekonominin artık belirleyici faaliyet olmadığı yolundaki yargımız anlamsız, saçma olurdu.

O halde burjuva ideolojisinin çok daha zor kavranabilen bir yanılması ile karşı karşıyayız demektir. Toplumsal faaliyet alanlarının her sonucu ve somut ürününün insan ihtiyaçlarına yönelik olduğu söz götürmez. **Ama bu faaliyet alanlarının yukarıda da önemle vurguladığımız gibi «doğal ihtiyaçlar»a ilişkin olmayan ve insanı, toplumu, fizik etkinliğinin çok üzerinde etkinliklere kavuşturan, onların salt insana özgü çabalarına yepyeni ufuklar açarak, gerek doğa ve gerekse toplumun dönüştürülmesi gibi salt insana özgü eylem alanlarına katılmasını sağlayanları vardır. Yani bu faaliyet alanları, insan ve toplumun öyle ihtiyaçlarını karşılar ki, insanlar bu ihtiyaçlarını giderdiklerini yeni ve daha üst bir ihtiyacı duymakla anırlar.** Oysa «doğal ihtiyaçlar» böyle midir?

İşte ekonomist «teori»lerin temelindeki aksaklık, burjuva toplumun ekonomik faaliyetin konusudur dediği şeylerin bu iki ayrı öğeden oluştuğunu görememektir gelir. Ekonomist, ne denli «radikal» olursa olsun, burjuva ideolojisinin özünden gelen bu yanılmaya boyun eğer. Burjuva ideolojisinin hemen hemen tüm faaliyet alanlarını kapsar biçimde sunduğu «ekonomi» alanına bakan bir ekonomistin burada göreceği manzara —tıpkı bir burjuva gibi— muazzam bir «meta»lar yığındır. Ve artık onun düşünceği bu metaların düzenlenmesiyle sınırlı bir programdır. Ve bunu içindir ki burjuvazinin her «düzenleyici» tedbiri, ekonomistin ona yaklaşması sonucunu doğurur.

Burjuva toplum biçiminin «meta ilişkileri» ile karakterize edilen yapısı içinde, bu tarihi dönem için «meta» biçimine büründürülen, sırf insana özgü fonksiyonlara ilişkin toplumsal faaliyetlerin, toplam toplumsal «üretim» içinde pek az payı vardı. Ama artık onlar hem toplam toplumsal etkinliğin belirleyicisi haline gelmiş ve hem de zorla büründükleri bu biçimi yarı bilinçle zorlamaktadırlar.

Birikim 15/41

Klasik burjuva toplumun politik odağı olan ekonominin, emperyalizm çağıyla eş zamanlı olarak başlayan, bu konumundan uzaklaşma süreci, içinde yaşadığımız dönemde artık kesin çözüm gerektiren bir durum yaratmıştır. Bunu burjuva toplumun genel ve sürekli bunalımının kökenlerine inen yukardaki çözümlememiz göstermişti.

O halde burjuva toplum içindeki politik mücadelenin ekonomi alanında mı verileceği şeklindeki bir soru tarihen anlamsız kalmaktadır. Bu aşımış bir sorunsalın ürünüdür, geçersizdir artık.

Yazımızda sürekli olarak devrimci politikanın, devrimci nitelikteki olgulara ve böyle bir potansiyel taşıyan gelişmelere dayalı olarak yürütüleceği vurgulandı.

Nasıl ki burjuvazi feodalizmin kaynaklandığı temel alan ve ilişkilerin dışında oluşturduğu kendi devrimci gücüyle, feodal toplumun bağrında yeni bir politik gücü temsil ettiyse, bu tarihi yasanın belirlediği gibi bir süreç, tarihi örneklerinden de görüldüğü üzere Sosyalist devrim için de sözkonusudur. Ve nasıl ki burjuvazi ancak çağının tüm yaratıcı faaliyet alanlarının potansiyellerini bir araya getirerek, feodal toplum içinde kendi temsil ettiği ilişkilerin belirleyici olduğu bir alan yarattıysa ve bu alanın giderek tüm toplumsal alanın temel yönlendiricisi haline gelmesiyle devrimini gerçekleştirmişse, aynı genel yasalar tüm devrimler için geçerlidir.

Bütün bu genel yasalar içinde yürüyen devrimci politika, apaçiktır ki, varolan toplum biçiminin kabul ettiği politik mücadele alanının ve biçimlerinin dışındadır. İlegalitenin temel budur. Ve bu, «yasadışı» olmanın ötesindedir. Her toplum biçimi, özünde kabul ettiği bazı politik mücadele biçimlerini geçici olarak yasaklar, «yasa dışı» ilan eder. Devrimci politikanın illegalitesinin bununla ilgisi yoktur, her ne kadar o genellikle «yasadışı» halde bulunsa da.

Konunun temelinde şu olgu yatar: Devrimci politika yalnızca varolan politik mücadele kanallarının dışında olmakla belirlenmez. Bunu söylemek, onun, bu kanalları kullanmayacağı anlamına gelmez. Ama bunlara hem sınırlı bir önem verir, hem de olağanın dışında, kendi asıl politikasına uyarlı bir araç halinde kullanır. (Bolşeviklerin Duma'ya katılmasını hatırlayalım.) Ona bu niteliği veren asıl şey, devrimci politikanın varolan toplum içinde politik bir güç haline gelmesine izin verilmeyen veya böyle bir niteliği var sayılmayan toplumsal potansiyellere dayalı oluşudur. Ama elbette bu «politika-dışı» sayılan öğelerin özünde tüm toplumu yönlendirebilecek potansiyele nesnel olarak sahip olmaları gerekir. Tarihi gelişmenin ortaya çıkardığı ve çoğu kez varolan ideolojik örtüler altında farkına varılmayan bu imkânı görebilmek de bu «örtü»yü kaldıran «en ilerici teori»nin harcıdır.

III. LENİNİST PRATİĞİN YORUMU

a) İşçi Sınıfı İçin «Devrimci» (Politik) Bilinc

«Bilinçli öge» gibi bir kavram, örneğin burjuvazi için ve onun devrimci misyonunu yerine getirdiği dönemlerde sözkonusu değildi. O devrim ideologları temelde burjuvazinin temsil ettiği meta-üretiminin özgürce gelişmesi ve buna uyarlı bir üstyapının biçimlendirilmesi için çalıştılar.

Burjuvazinin devrim yapması için edinmesi gereken ve onun kendiliğinden oluşturamayacağı bir «bilinç»ten bahsedemeyiz. Çünkü bizzat yerine getirdiği fonksiyonun doğal gerekleri ve bu fonksiyonun giderek toplumun tüm faaliyetlerini yönlendirir olmasından ileri gelen politik gücü, bu sınıf tarafından öylesine dolaysızca kavranılır ki, onun ayrıca bir «bilinç»le bu olgunun farkına varması gereksizdir.

O halde yukarda burjuvazi için sözkonusu olan süreç, Lenin'e göre işçi sınıfı için geçerli değil demektir. «İşçi sınıfına bilincin dışardan verileceği» tezi bilindiği gibi temel bir ayırım çizgisidir.

Ne yapmalı'da ısrarla vurgulanan «bilinç» ve «kendiliğindenlik» ayrımının kökeninin ve niçin Sosyalist devrim için böyle bir özel durumun varolduğunun teorik bir açıklanmasına rastlamıyoruz. Ama «bilinç» konusunda halen yaygın olan anlayışların bulanıklaştığı havada bu çizginin nereden geçtiği son derece önem kazanıyor.

Lenin'in yaptığı ayrımın mutlak gerekli olduğu yolundaki yargımızı bundan önceki bölümde vardığımız tesbitlerin ışığında açıklamaya çalışacağız.

Burjuva toplumun bunalıma girmesiyle daha açıkça görülen tarihi durumu şöyle ifade etmiştik: Artık toplumsal gelişmeyi bünyesinde taşıdığı «meta» biçiminin altında ve bu biçimin tarihi kısıtlayıcı etkisine rağmen temelde belirleyen, yönlendiren öge; özünde «insanın ayırdedici fonksiyonu» olan zihni faaliyet ile ilişkin süreçlerdir.

Eğer bu tesbit doğruysa, burjuva toplum içinde meydana gelen bu yönlendirici alanda yerine getirilen fonksiyon ile, işçi sınıfının yerine getirdiği geleneksel fonksiyon arasında nitel bir fark var demektir.

Somut üretimde belli hareket biçimlerinin makinelerle uygulanması olan işgücü fonksiyonunu temsil eden işçi sınıfı, burjuva toplumunda yalnızca ekonomik güçsüzlükle değil, ayrıca bu «insana özgü fonksiyon»un toplumsal faaliyet olarak yerine getirildiği alanlardan da uzak olmakla tamlanabilir. Böylece ürünün bilgi ve daha üst biçimleniş bilim olan faaliyetlere katılmak, işçi sınıfı için açıkça ya da örtülü yollarla kapalıdır. Bu, burjuva toplumun adeta işbölümü gibi her sınıf veya kategoriye belli fonksiyonların sınırı içinde tutan yapısının sonucudur.

O halde işçi sınıfının kendi sınırlı fonksiyonunu aşmak için değil, bu fonksiyonun «meta»

olarak değerini arttırmak veya yerine getiriliş koşullarını düzeltmek için yürütülen ekonomik-politik mücadele, burjuva toplum ile çelişmez, onun alanı içindedir. Sendikalizmin burjuva ideolojisi olduğunu bunun için söyleriz. «Kurtuluş»la kastedilen, sırf ekonomik güçsüzlükten doğan ve insanın organik ihtiyaçlarının tatmin edilmeyişinden gelen fizik acılardan kurtulmak değildir. Çünkü işçi sınıfının, insan olarak sahip olduğu yeteneklerin, potansiyel imkânların, hayli kısıtlı bir alan içinde hapsedilmiş olması asıl sorundur.

Bir diğer açıdan bakılırsa görülür ki işçi ve burjuva (kapitalist) ancak meta-üretimi temeli üzerindeki bir toplum biçiminde fonksiyonel bir bütünlüğü temsil ederler. Yani her iki sınıfın yerine getirdiği fonksiyonların toplamı, tüm toplumsal fonksiyonları vermez. Örneğin «insanın ayırdedici özelliği» olarak tanımladığımız zihni faaliyetlere ilişkin fonksiyon, bu bütünlüğün dışındadır. Bu bakımdan sırf «üretim araçlarının sahipliği, yönetimi» gibi bir fonksiyona sahip olan burjuvazinin bu fonksiyonunu elde etmek amacıyla olan bir hareket, yani programı «mülkiyet» sorunuyla belirlenmiş bir politika, ne denli radikal gözüksünse gözüksün ancak anti-kapitalisttir.

Lenin'in: «işçi sınıfının siyasi mücadeleye ve hattâ siyasi devrime katılması onun politikasına henüz bir Sosyal-Demokrat (o çağda Sosyalist demektir) politika niteliğini hiç de kazandırmaz» (Ne Yapmalı, s. 120) sözleri üzerinde bir daha düşünelim.

O halde işçi sınıfının yerine getirdiği fonksiyonun aynı kalacağı temelinden hareket eden veya bu fonksiyonun ancak meta-üretimi çerçevesi içinde ziddi olan «mülkiyet fonksiyonunu» amaçlayan her tür politika, burjuva ideolojisine bağımlıdır ve kendiliğinden hareketin sınırları içindedir.

Buradan dolaylı olarak çıkan diğer bir sonuç da işçi sınıfının devrimci nitelik kazanmasının kendi fonksiyonunun olumlu değerlendirilmesinden de doğmayacağıdır. Yani sınıf bilincine kavuşmak, işgücü fonksiyonunun önemini kavramak demekse, bu, ancak sendikalizme uyarlıdır.

İşçi sınıfının sınıf bilincine ermesi tanımına, eğer devrimci bir içerik verilecekse bu ancak, işçi sınıfının kendi fonksiyonunun sınırlılığının farkına vardığı, bu sınırlılığı aşmasının gereğine inandığı belirtilerek mümkündür.

Demek oluyor ki işçi sınıfının devrimci bilinc kazanması, onun kendisini belirleyen fonksiyonu aşmak, yeni ve üst fonksiyonlara kavuşmakla formüle edebileceğimiz bir görüşe varması demektir. Bir devrimci sınıf olarak işçi sınıfının bu niteliği, diyelim burjuvazi gibi yerine getirdiği fonksiyonun doğal sonucu, gereği değildir. Burjuvazi, yerine getirdiği fonksiyonu daha iyi yapmak için mevcut çerçeveyi değiştirmenin gereğine dolaysızca vardı. Oysa işçi sınıfı için tamamen aksine bir durum sözkonusudur.

Görülüyor ki işçi sınıfının, halen temsil ettiği fonksiyonu, daha üst bir fonksiyonu yerine ge-

tirecek duruma erişerek aşmasını başlıca, ayrılmaz temel olarak aimayan herhangi bir politik hareket devrimci sayılamaz. Açıktır ki bu yaklaşım, işgücü fonksiyonunun gerekliliğini gidererek yok edecek gelişmelerin hızlandığı bir dönemin ürünü olabilirdi.

Cevap verilmesi gereken «daha üst fonksiyon»un ne olabileceğidir. Ayrıca bu fonksiyona erişmenin hem mümkün hem de «devrimci» sayılmasının açıkça görüldüğü bir toplumsal durumun var olup olmadığı da açıklanmalıdır.

Her iki soruya da cevabı daha önce vermiştik. Burjuva toplumun bunalımı içinde, yönlendirici hale gelen, toplumsal gelişmeyi temelde belirleyen olgular işaret etmiştik.

O halde işçi sınıfının kendisini toplumsal gelişmeyi belirleyen ögeyle özdeş kılması, bunu gerçekleştirebileceği bir politik eylem programına sahip kılınması esastır. Devrimci politika ancak bu temel üzerine inşa edilebilir. Çünkü çağdaş toplumda bu yönlendirici alanlardan uzak tutulmuş olan ve bu uzaklığı günlük gözlemlerinde en dolaysız duyabilecek olan sınıf, işçi sınıfıdır. Dolayısıyla onun bu eksikliği, yokluğu olumlu bir bilinçle aşmasına yer vermeyen bir politika, toplumsallaşmayı temel alan Sosyalizmin kesinlikle dışındadır.

Burjuva toplumda kısıtlı bir alana hapsedilmiş olan işçi sınıfı, bu kısıtlılığını aşıp, çağının genel bilgilerine sahip olmak istediğinde, bu kez de burjuva ideolojisinin bilgi, bilim alanında olanca hızıyla sürdürdüğü bulanıklaştırmalarla yüz yüze gelecektir. Üstelik sınıflı toplumda geçerli bilgi hiyerarşisinin özel jargonlar ile büsbütün esrarlı gösterdiği bu alan, işçi sınıfının kendiliğinden yönelişini ta başından kırarak önemli bir engeldir.

Varolan burjuva toplumda «politik odak»ın «salt insana özgü faaliyet alanları»na doğru kaydığını işaret eden tesbitimizin ilk görünür kanıtı, tüm dünyada radikalleşen aydın hareketidir. 1900'lerde bir ölçüde Çarlık Rusyasının özel koşullarından da ileri gelen «aydınların yığın halinde Marksizm'e sarılmaları» gibi bir olgu, bugün artık evrensel bir karakter kazanmıştır.

Marksizm'in Politik eylem hali olan Sosyalizm, tüm toplumsal faaliyetlerin toplumsallaşmasını temel alır. Bu bakımdan Marksist aydının ilk ve temel görevi, kendi faaliyetini toplumsallaştıracak bir çabayı kendiliğinden göstermesidir. Bu demektir ki, o, varolan ideolojik bulanıklıklar içinden özellikle işçi sınıfına kendi faaliyetinin tüm içeriğini, her boyutuyla sunmakla görevlidir. Bu görev, Marksist bakışın ince burjuva saptırmalarını geçersiz kılan sistematığı içinde düzenli ve mümkün olan en yaygın ölçüde yerine getirilmelidir. Daha 1900'lerde Lenin Ne yapmalı'da şunları yazıyordu:

«Elbette ki bu, öyle bir ideolojinin (Sosyalist ideoloji. Ö.L.) yaratılmasında işçilerin rolü olmdyacağı anlamına gelmez. Ama onlar bu işe işçi olarak değil, sosyalist teo-

riciler olarak, Proudhon'lar gibi ve Weitlig'ler gibi katılırlar; başka bir deyişle, işçiler, bu göreve, ancak çağlarının bilgisini edindikleri ve o bilgiyi geliştirdikleri zaman ve bunu yapabildikleri ölçüde katılabilirler. Ama emekçilerin bu işte daha sık başarı gösterebilmeleri için genel olarak işçilerin bilinç seviyesini yükseltmek yolunda bütün çabalar gösterilmelidir; işçiler, «işçiler için literatür»ün yapma, dar sınırları içine kendilerini hapsetmemelidirler, genel literatürden yararlanmayı gittikçe daha iyi öğrenmelidirler. Burada, belki de «kendilerini hapsetmemelidirler» yerine «hapsetilmemelidirler» demek daha doğru olur, çünkü işçilerin kendileri, aydınlar için yazılmış olan her şeyi okumak ve daha çok okumak istemektedirler ve işçilere fabrika şartları hakkında birkaç söz söylemenin herkesçe bilinen şeyleri tekrarlayıp durmanın yeterli olduğunu inananlar sadece birkaç (zavallı) aydındır.» (a.g.e., S. 52, dipnot.)

Devrimci bilincin işçiler için ayrıca edinecekleri bir bilinç olduğunu, bunu ancak kendi fonksiyonlarını aşmak yolunda güçlü bir eğilim gösterdikleri takdirde, Marksist aydınlarla zorunlu bir ilişki kurarak sağlayabilecekleri özellikle çağımız için açık bir gerçektir.

Bütün bu söylediklerimizi daha önce önemle işaret ettiğimiz devrimci politik eylem konusuyla birleştirelim.

Devrimci eylemin politik hedefin öğelerini mevcut toplum içinde, gerçekleştirme işi olduğunu biliyoruz. Bu eylemin yarattığı her öge açıktır ki varolan toplumla çelişir. İşçi sınıfının kendi fonksiyonunu aşan bir niteliğe kavuşturulması için yürütülen propaganda faaliyeti —ki bunu biz yukardaki çerçevede yapılan tüm boyutlarıyla bilinçlendirme işi olduğunu biliyoruz— ürünlerini verdiğinde ortaya çıkan insan potansiyeli Sosyalist toplumun tüm karakteristiğini taşıyacak olan toplumsal insanın yaşanan an için biçimleniş olacaktır. Başlıbaşına ve temel bir devrimci ögedir bu.

b) «Parti» ve «Profesyonel Devrimci» Nedir?

Politikayı bir araç, partiyi de bu aracın bir aracı olarak tanımlayan burjuva yanlısaması, tepeden tırnağa politik olan Leninist Partiyi, sınırlı aşımı aşırı bir parti olarak kavrayabilir. Lenin'in «parti edebiyatı», «partizan felsefe» gibi tanımları, parti okulları gibi alışılmış partilerde bulunmayan kurumlar, onları şaşırtır ve eseflerine neden olur. Ve ilâve ederler: Bakınız bizim partilerimizde böyle şeyler var mı? Biz edebiyat ve felsefe gibi çalışmalarını partilerden bağımsız, özgür kılmak için ne kadar özen gösteriyoruz.

Leninist partiye yöneltilen burjuva suçlamaları ayrıca «Marksist hareketin içinden» gelen eleştirilerle de kabandır. Bunları tekrara gerek yok, bilinir hepsi de. Bütün bunların karşısında daha

önce tanımladığımız hayran tavrının kanıtlarıyla çıkmak, suçlayıcının «olumsuz» dediğine «olumlu», «gerekli» diye karşılık vermek, temelde suçlayıcının bakış açısı içinde olmak demektir.

Leninist parti, klâsik bir parti değildir. Ama bu yetersiz bir tanım. Aslında daha çarpıcı ama daha gerçek bir tanım gereklidir: **Leninist parti, parti değildir. O, sosyalist toplum biçiminin, mevcut toplumsal koşullarda gerçekleştirilmiş ilk biçimlenişidir.** Bu bakımdan o, bir klasik partinin fonksiyonları ile değil, bir toplum biçiminin fonksiyonları ile yüküdü. Eğer gerekiyorsa «parti», ancak bir toplum biçimiyle kıyaslanabilir, o toplum biçiminin herhangi bir fonksiyonuna uyarlı klasik parti ile değil.

Öyleyse «parti»nin fonksiyonlarındaki çeşitlilik ve kendisine «bütün sınıflar içinde» gibi toplumu tümüyle kapsayan bir alan çizmesi bundandır.

Lenin'in «parti»yi yukardaki gibi tanımladığını biliyoruz. Ancak o günden bu güne «parti» konusunda yapılmış yayınların çoğu, partiyi disiplinli, merkeziyetçi vs... gibi görünür özellikleriyle tanımlar. Sırf bu görünür özelliklerden ibaret «parti»lerin Bolşevik Partiyle benzer yanlarını bulmak derin bir araştırmanın konusu olur. Bunları gözönüne alarak incelememizi partinin «ilke»leri gibi hiç de verimli olmayan bir alanın dışında, Lenin'in parti anlayışının yorumu diyebileceğimiz bir çerçevede sürdürüyoruz.

Lenin'de «partinin tarifi» diyebileceğimiz yukardaki gibi bir formülasyona rastlamıyoruz. Ancak onun partiyle ilişkin görüşlerinin tümü ve çok sonraları partinin işleyiş konusundaki yazılarında gördüğümüz endişelerin temalarıyla birlikte düşünüldüğünde; yaptığımız tanımın Lenin'in bakış açısını içerdiği kanısına varabiliyoruz. Öte yandan partinin görünür özellikleri olarak nitelediğimiz merkeziyetçilik, disiplin, üye seçiminde titizlik ve «dar» örgüt tek ölçü olursa, partiyi kolayca bir seçkinler topluluğu haline getirebilir. Ve bu özel topluluk kısa zamanda katlaşıp, kendini belli bir eylem tipine adapte edebilir. Böylece şu yukardaki görünür özellikleri en çok üzerinde toplayan askerî birlikler gibi, tek bir eylemle, tek bir fonksiyonla sınırlı yapı haline gelebilir. Bunlar ancak kendilerine uyarlı eylemler sözkonusu olduğunda harekete geçerler. Bunun dışında ise varlıkları duyulmaz. Örneğin, Lenin'in örgüt yapılarını takdir ettiği ünlü «Narodnaya Volya» grubu böyleydi. Tek bir eylemi vardı: Terör, veya tüm eylemleri bu belirleyici eyleme yardımcıydı.

Ama Lenin'in «parti»si, bu görünür özellikleri yanında dikkate değer esnekliği, eylem biçimlerindeki zenginlik, adaptasyon yeteneğiyle canlı bir yapıdır da. Lenin'in sık sık kullandığı «savaş örgütü» tanımının, ilk akla geldiği gibi sırf askerî eylemle sınırlı olmadığı bilinir. Parti her tür eylemini, diyelim bir açık toplantıyı bile ancak savaş hallerinde görülen o titiz, dikkatli ilgiyle hazırlar. Rastlantıya yer vermez. Bu sık geçen «sa-

vaş» sözleri tüm imkân ve yeteneklerini önündeki görevin en iyi biçimde başarılmasına hasreden kişi veya örgütün bu alışılmış üzerindeki gayret ve titizliğini anlatabilmek için uygun yegâne sözcüktür.

Demek oluyor ki, «görünür özellikler» dediğimiz şeyleri o güne kadar barındırmış örgütlerin hiçbirinde rastlamadığımız bir iç dinamizm vardır «parti»de. Onun özgünlüğü de buradadır zaten.

O halde hem bu görünür özellikleri içeren, hem de bu iç dinamizmi mümkün kılan temel nedir? Bu soruyu Lenin sonrası dönemin deneylerini de dikkate alarak cevaplandırmak gereklidir.

Yaptığımız «parti» tanımı başlıca şu dört olguya dayandırıldı:

1) Bir yeni toplum biçimi, eski toplum biçiminin içinde oluşur. Bu oluşum ise genel olarak «üretici güçlerin gelişmesi»ni yönlendiren, buna en büyük katkıyı yapan toplumsal faaliyetlerin bir ürünüdür. Örneğin burjuva toplum meta-üretimi ile ilişkin toplumsal faaliyetlerin yönlendirici hale geliş üzerinde biçimlenmiştir. Bu süreci biz bu yazıda «politik odak»ın yer değiştirmesi olayıyla tanımladık. Genel hatlarına —biçimle değil— benzer bir oluşum Sosyalist toplumun doğuşunda da geçerlidir.

2) Burjuva toplumun olgunlaşma noktasına varışından itibaren gözlemleyebildiğimiz olgu şudur ki; artık üretici güçlerin nitel olarak gelişmesini belirleyen toplumsal faaliyet «salt insana özgü» diye nitelediğimiz faaliyet türleridir. Artık «doğal ihtiyaçların temini» noktası aşılmıştır. Yarattıkları ürünler insanları doğada daha etkin hale getiren, onların genel etkileme imkânlarını sürekli arttıran bir niteliktedir. Bu sonuçları doğuran faaliyetlerin, ancak insanlığın büyük tarihi bilgi hazinesinin varlığında ve diğer toplumsal faaliyetlerin sonucundan haberdar olunarak gerçekleştirilmesi mümkündür. O halde adına genel olarak «bilgi» dediğimiz bu tarihî-toplumsal «ürün», görünürde bireylere özgü gibiyse de, özünde tam anlamıyla toplumsal olan tek şeydir. Ancak varolan toplum biçiminin hiyerarşik yapısı ve toplumsal fonksiyonları işbölümüne uyarlı şekilde birbirinden ayırması sonucu, tümüyle «bilgi»ye yönelik faaliyetlerden toplumun geniş kesimleri yoksun tutulurlar. Bunun yanı sıra bu artık yönlendirici hale gelmiş faaliyetin somut ürünleri ile yaratılan etkileme, etkin olma potansiyeli ürün olarak ortaya çıkınca; ekonomik güçle orantılı olarak paylaşılır. «Etkin olma araçları» hemen mülkiyetin konusu olarak, yaratılmasını mümkün kılan tarihî-toplumsal karakterinin aksine, mülk sahibi bireylerin özel etkinliklerini artırır.

Feodal toplumda tarım alanının görece dışında olan ticarî-sınai faaliyet alanı, yeni toplumun şehirlerde, kırsal dışında bir biçimlenme oluşmasına imkân verdi. Böylece «burjuva» toplum alan olarak görünür halde idi. Tarlaların yanında fabrika kapitalist toplumu sembolize ede-

bilirdi. Oysa kapitalizmde her nesneyi «meta» olarak sunan örtü tüm toplumu kapsar. Aynı bir görünür alan mümkün değildir.

O halde Sosyalist toplum biçiminin kapitalist toplum içinde oluşumunu ayrı alanlarda, üretim araçlarının farklılığında, nesnelere göremeyiz. **Sosyalist toplum biçiminin «alanı», artık yönlendirici hale gelmiş faaliyetin öznelinde yani insanlardadır.** Kapitalizmde diyelim bir fabrikadır özne; ve işçi ona bağlı bir nesne gibidir. Yani işçi, işgücü olarak fabrikanın bir nesnesidir. Ama artık bu özne-nesne ilişkisi nitel olarak değişmiştir. Varolan örtünün altındaki gerçeklik budur.

Varılan sonuç şu oluyor: Sosyalist toplum biçimi, nesnelere değil, öznelere nitel farklılığıyla ayrılır. Yani bu toplum biçimindeki insanlar, eski toplum biçiminde sahip olmadıkları fonksiyonlara sahip, orada ayrı olan fonksiyonları şahsında biraraya getirmiş bireylerdir.

Bu fonksiyon bileşiminin mümkün olabilmesi iki şeye bağlıdır: İki burjuva toplumdaki temel fonksiyon ayrımının en son sınırına varmasıdır. Bunu, son derece basit bir mekanik etkiye indirgenmiş işgücü fonksiyonunda görüyoruz. Geçmişte işgücünün daha karmaşık olan yapısı artık bir düğmeye basmak, bir vidayı çevirmek gibi son derece basit bir iş haline gelmiştir. Ve bu dönüşüm aynı nitelikte daha uç sonuçlara doğru devam etmektedir. Bunun yanı sıra «mülk sahibi olma» fonksiyonunun geçmişin «mütesebbis»lerin yerine getirdiği görevlerden tamamen denecek şekilde ayrıldığı da bir olgu. Bugün sermaye sahipleriyle sermayeyi yönetenlerin ayrı kişiler oluşunda açıkça görülüyor bu.

Kapitalizmin temel sınıfsal ilişkisi içinde bu fonksiyon ayrımının en son sınırlarına vardığını böylece görüyoruz.*

Ama daha önce belirttiğimiz gibi bu temel sınıfsal ilişki tüm toplumsal fonksiyonları kapsamaz. Artık yönlendirici hale gelmiş olan faaliyet alanları bu iki sınıftan dışında kalan kesimlere özgüdür. Bunların yerine getirdiği fonksiyonlar olan bilimsel-teknik faaliyetlerin bugün görünen hali şudur: Geçmişte birbirinden ayrı olarak sürdürülmüş bilimsel faaliyetler (fizik, kimya, biyoloji, vs.) bugün birbirleriyle sıkı ilişkiler içinde olduklarının anlaşıldığı bir aşamaya varmışlardır. Her bilim dalı diğerleriyle ilişkilidir. En ilgisiz gibi görünen alanların birbirlerinin bulgularına ihtiyacı olduğu artık açık görülüyor.

«İnsana özgü» faaliyetin ürünü olan «bilgi»nin, bu tam anlamıyla tarihî-toplumsal «ürün»ün elde edilmesine ilişkin faaliyetlerin birleşmesi gibi bir süreç içindeyiz.

Demek ki, eski toplumun sınıfsal ilişkisini temsil eden fonksiyonlar iyice ayrıştıkları gibi artık toplumsal gelişme süreci bu fonksiyonları gi-

* Lenin bu olgunun banka ve sanayi sermayesi ilişkilerinde gözlemlenen ilk ipuçlarını *Emperyalizm* adlı kitabında «kupon kesme» tanımını anlatırken işaret etmiştir.

derek geçersizleştirmektedir. Sermayeye sahip olmak artık hiçbir toplumsal görevle ilişkili değildir.

Oysa yönlendirici hale gelmiş olan toplumsal fonksiyonlar «alan»ında aksine bir süreç vardır: Birleşme.

O halde yeni toplum biçimi hem bu yönlendirici hale gelmiş olan ve toplumsal gelişmenin itici gücünü temsil eden faaliyet alanlarını temel alacak ve böylece «üretici güçlerin gelişmesi»ne uyarlı yapıları kuracaktır, hem de bu faaliyet alanlarının birleşme yönündeki eğilimini onların tarihi-toplumsal nitelikleri ve «insana özgü» oluşlarıyla birleştirerek tüm toplumun bu temel fonksiyona aktif katılmasını sağlayacaktır.

Demek oluyor ki, **sosyalist mücadelenin kapitalist toplum içindeki eyleminin özü, sosyalist toplumun şu yukarıdaki nitelikte insan potansiyelini oluşturmaktadır.**

3) Kapitalist toplumda, belirttiğimiz yönlendirici faaliyet alanlarından en uzak tutulmuş sınıf, fonksiyonu «işgücü» ile sınırlanmış işçi sınıfıdır. O halde bu sınıfın sosyalist toplumun insan potansiyeli haline gelmesi ancak bu verili fonksiyonunu aşmasının gereğini gösteren bir «bilince sahip olmasıyla» mümkündür. Varolan toplumun en kalabalık bölümünü oluşturan işçi sınıfının **belirleyici kesimi**, bu bilince erişmeden sosyalist toplum mümkün olamaz. O halde sosyalist eylemin en temel ve karakteristik teması, olmazsa olmaz özü olan «bilinçlendirme» faaliyetinin amacı budur. Lenin'in **Ne Yapmalı** adlı eserinin 88, 89 ve 93, 94. sayfalarından yaptığımız alıntılarda (**Birikim**, sayı 14, S. 31-32) bilinçlendirme faaliyeti için çizdiği alanın bazılarına şaşırtıcı ve hayal ürünü gibi gelen genişliğinin kökenindeki esprî bundan başka bir şey olamaz.

4) Aydınlar sosyalist bilince en kolay ulaşma imkânına sahiptirler. Çünkü onlar gerek tarihi-toplumsal bir ürün olan bilgiyle en yakın ilişkide bulunan kesimler olarak ve gerekse çağımızda yönlendirici hale gelen bilgiye ilişkin süreçlerde doğrudan yer alan unsurlar olarak bu bilinci hem oluşturabilen hem de bunu ifade araçlarına sahip olan yegâne kesimlerdir. «Bilinçli öge»nin somut taşıyıcıları ilkin aydınlardır.

Bu bakımdan Marksist aydınlar temsil ettikleri ve yerine getirdikleri fonksiyonun temel niteliğine uyarlı olarak, fonksiyonlarını toplumsallaştırma göreviyle yükümlüdürler.

Parti'nin oluşumunda temel alınan bu dört temel olgu «parti»nin her şeyini belirler. Bundan ötürü onun temel eylemi «bilinçlendirmek»tir. Bu eylemin en yaygın kullanılan aracı olan propaganda ve ajitasyona Lenin'in verdiği o istisnai önemi hatırlayalım. **Ne Yapmalı'nın** önsözünde «Siyasî ajitasyonun niteliği ve muhtevası üzerine görüşlerimin açıklanması, trade-union'cu politika ile sosyal-demokrat (sosyalist) politika arasındaki farkın belirtilmesine vardı.» (a.g.e. S. 9) diyor. Propaganda faaliyeti içinde ele aldığı teo-

rik mücadeleye bunun için alışılmışın üzeride önem veriyordu. Eserinin sonlarına doğru bütün bu eylemlerin ilk sonuçlarının verdiği anın tasvirini yaparken:

«Henüz pek masum ve kendi kendine ufak gibi görünen, ama düzenli olan ve kelimenin tam anlamıyla **ortak** nitelik taşıyan bu eserin çevresinde, denenmiş savaşçıların daimi ordusu sistemli olarak seferber edilir, eğitilirdi. Bu yapı halindeki ortak örgütün iskelelerinde ve merdivenlerinde kısa bir zaman sonra, devrimcilerimizin saflarından çıkma Sosyal-Demokrat Jelyabovlar ve işçilerimizin saflarından gelen Rus Bebel'lerinin tırmandığını görürdük; ve böylesi, Rusya üzerine çöken Çarlık zulmüne, utanç ve lânete son vermek için bütün halkı harekete geçirirdi.

İşte biz bunun rüyasını görmeliyiz!» (a.g.e., S. 211), diye anlattığı manzara, ancak dar kafalılara, gerçek bürokratlara, o ağızyla gülüp, beyniyle somurtan gerçek otokratlara, Lenin'in bir «askerî birlik» düşündüğünü söyletebilir. Oysa bu «parti» devrimin ertesinde düşmanlarını serbest bırakacak kadar askerî açıdan «safiyane»dir. Ama savaşa zorlandığında, eli silâh görmemişlerin içinden bir Frunze, bir Troçki, bir Stalin çıkaracak kadar savaşmasını da bildiğini ve bunu en güç koşullarda hayranlık verecek derecede iyi yapabileceğini gösterdi.

Bunlar mümkün olabilirdi. Çünkü «yeni tip Parti» öyle «yeni tip insan»lar yetiştirmişti ki, bunlar savaş meydanlarından üretim alanlarına aynı kolaylıkla geçtiler.

«Parti»yi oluşturan temel öge olan «profesyonel devrimci», «yeni tip insan»ın, yani Sosyalist toplum biçiminin temel ayırdedicisi olan «toplumsal insan potansiyeli»nin eski toplum içinde ilk oluşan biçimidir: O yeni toplumun eski toplum içinde onun kurallarını aşan ilk başlangıç ögesidir.

Lenin «profesyonel devrimci» konusunun «sosyalist literatürde pek az geliştirilmiş» olduğunu (a.g.e., S. 137) yazar. O, bu «konu»nun bizim aşağıda yaptığımız tarzda bir tanımını vermeyerek fonksiyonlarını yeri geldiğinde sıralar. Bunların neler olduğu, **Ne Yapmalı'da** yazılıdır. Konumuz bir anlamda **Ne Yapmalı'nın** yorumu olduğu için, bunları nakletmekten çok, bu eseri okumuş okura tüm bu sıralanan özelliklerin başından beri yaptığımız açıklamalar içinde anlamını tesbit etmektir.

«Parti»nin bir üyesi olarak o eski toplumun özenle ayırdığı ve kendi temel ilişkisine göre biçim verdiği değişik fonksiyonları, bu ayrılmışlıktan ve biçimsel özelliklerinden kurtarıp yaratıcı bir bütünselliğe kavuşturmuş insandır. Her alandadır, her faaliyete girer. Ama buralarda adeta bir zincirleme reaksiyonun başlatıcısıdır. Kendi seçkinliğini, başkalarını da seçkin bireyler haline getirerek gerçekleştiren kişidir. Bir seçkinin kendi seçkinliğini her türlü yolla başkalarına ka-

Birikim 15/46

bul ettirmek ve böylece seçkin bireyler ve sıradan adamlar gibi bir yapı oluşturmak istemesini tamamen olumsuzlayan bir sürecin içindedir. Mülkiyet kurumunun doğurduğu eşitsizliği, yönetim ve bilgi eşitsizliği ile birlikte yaşatan eski toplumun bu hiyerarşik yapısını kırma yolundaki duraksız mücadelenin hem bir ögesi, hem de bir ürünüdür. Görece seçkinliğini olanca gücüyle ve tüm toplumu yükselterek sona erdirmek isteyen öncüdür.

«Parti», «yeni toplum»un yeni, o güne kadar ender görülen fonksiyonlara sahip insanların kitlesi halinde oluşmasına elveren bir yapıdır. Orada «yeni insan»lar «eski toplum»un fonksiyonlarını asgariye indirdiği sınıflar içinden kendileri gibi zengin fonksiyonlara sahip insanlar oluşturmak için çalışırlar. Bu yapı içinde fonksiyon ayrımı kalmamıştır. Aydın ve işçi kaynaşmıştır. İşçi artık işçi olmayandır. Aydın, kendi gelişimini kendi içinde gözlemleyen, kendi bilgisi artıkça kendi özel ayrıcalığının daha bir tadına varan klasik aydın değildir. Bu tip aydın o nedenini keşfedemediği kendi iç sıkıntıları içinde bireysel dramını yaşar. Oysa sosyalist aydın, kendinde olanı toplumsallaştırmasının tarihi görevi olduğunun bilincine varmış olan ve kendinde olanın —bilginin— tüm insanlığa olanca boyutlarıyla maledilmesiyle doğacak toplumun, toplumsallaşmış bir bireyini bugünden yaşayan insandır.

Sosyalist toplum biçiminin ilk biçimleniş olan «parti», eski toplumun tüm faaliyet alanlarında mücadelesini sürdürür. Birbirinden kopuk, habersiz kendiliğinden oluşumları toparlayarak, örgütlenerek o «örgütlerin matematik bir toplamı» olmayan kendi yapısında birleştirir. Lenin'in «parti yalnızca örgütlerin toplamından ibaret değildir»

sözlerinin derin anlamı buradadır. «Parti», aynı tür kendiliğinden çabaları birleştirerek bir örgüt yapısı verir. Bu örgütlerin kendi eylemiyle sınırlı kalmalarından ötürü oluşabilecek «daha üst bir kendiliğindenliği» —yarı-bilinçliliği—, diğer tür örgütlerle ilişki gereğinin bilincine erştirerek giderir. «Parti», bu oluşum süreciyle «bilinçli»liğin yukardan aşağı tüm yapıya egemen kılınması demektir. Bu, ona dışardan bakanların gördüğü ve kendi ideolojik koşullanmalarının etkisiyle merkezîyetçi-disiplinli, «dar» gibi büyük ölçüde olumsuz değer addedilmiş özellikleri doğurur. Oysa içerik, bu «özellik»lerin başka bir düzeyde hiçbir zaman sahip olamadıkları canlılıktadır. Teleolojinin kavramları bilimsel olguyu gerçekten anlatabilirse, «parti»nin görünür özellikleri de onun gerçek içeriğini o kadar anlatır.

Parti eski toplumun bağrında oluşmuş tüm yaratıcı-devrimci potansiyellerin sentezidir. Disiplin diye tanımlanan işleyiş, bu yaratıcı sentez için zaten kendiliğinden gereklidir. Lenin, kendisini hâlâ bu sentez içinde göremeyen öğelerin «disiplin»den dehşete kapılışlarını öfke ve küçümsemeyle karşılar. O, olması gerekeni söylemektedir oysa. «Disiplin», dış bir tedbir değildir, zorunlu olandır. Çünkü itaat ettirmenin değil, birleşme bilincinin ürünüdür.

«Görünür özellikler»den yalnızca «gizlilik» için dış bir tedbirdir denilebilir. Nitekim Lenin bunu her zaman söyler. Bir gizlilik mitosunun yaratılmasını benimsemeyiz. «Parti», eski toplumun dinmeyen saldırıları içinde bu tedbiri şu veya bu ölçüde kullanır. Bunun ölçüsünü ve biçimini somut durum belirleyecektir. Ve eski toplumun kuramsal yapısı kaldıkça da bu tedbir devam eder.

Birikim 15/47

 KONUK YAYINLARI

MANFRED BUHR — ALFRED KOSING

Markşçı - Leninci FELSEFE SÖZLÜĞÜ

Büyük Boy 328 sayfa
25.— TL.

KONUK YAYINLARI
P.K. 749 — İSTANBUL